

הרה"ג רבי גדליה רבינוביץ שליט"א אדמו"ר ממנוסטרישצ'ה

לחנוכה תשע"ג לפ"ק¹

איתא בגמ' שבת (כג,ב) : אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו עכ"ל. וצריכים לדעת מהי הפשיטות של רבא, ולמה פשיטא ליה ששלום בית יותר חשוב מפרסומי ניסא.

והנראה לומר בזה הוא בהקדם מאי דכתיב (מלאכי ג,כ-כא) : וְזָרְחָה לְכֶם יְרָאֵי שְׁמֵי שָׁמַשׁ צְדָקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֵיהָ וּיְצַאֲתֶם וּפְשָׁתֶם כְּעִגְלֵי מִרְבֵּק (ויצאתם ופשתם - בכל אשר תצאו תפרו ותרבו כעגלי מרבק מגדלים בשומן ובשר, ופשתם - ענין רבוי - רד"ק), וְעֲסוּתֶם רְשָׁעִים כִּי יְהִי אֶפְרַח תַּחַת כְּפֹת רַגְלֵיכֶם בְּיוֹם אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה אֶמֶר ה' צָב-אוֹת (ועסותם - ענין הדריסה והכתישה, ומזה נקרא עסיס המשקה היוצא ע"י כתישה וסחיטה, אמר בזמן הזה הרשעים מושלים בכם אבל בזמן ההוא תרמסו אותם תחת כפות רגליכם - רד"ק). ואיתא בגמ' תענית (ח,ב) : שמש בשבת צדקה לעניים שנא' וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא, ופירש"י : צדקה לעניים - שמתעדנין בה, ונוח להן יום ברור, ומתחממין בה ביום הצינה, יראי שמי - שומרי שבת עכ"ל. וצריכים להבין למה קורא דוקא לשומרי שבת בשם יראי שמי, וכי אין דרך אחרת לבטא יראת שמים, ולמה היא קשורה דוקא לשמירת שבת.

אולם הענין יובן על פי מה שקבלתי מכ"ק אבא אדומו"ר זצ"ל שאמר בשם זקנו הגה"ק בעל דברי יהושע זצ"ל שביאר הכתובים (תהלים קכת, ג-ד) : אֲשַׁתֵּךְ כְּגִפְנוֹ פְרִיָה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתְךָ בְּנֵיךָ כְּשִׁתְּלֵי זֵיתִים סָבִיב לְשַׁלְחַנְךָ, הִנֵּה כִי כֹן יְבַרְךָ גְבַר יָרָא ה', שכוונתם לומר שאם אנו רואים שמתברך גבר בברכה זו שאשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך ובניך כשתילי זיתים סביב לשולחןך הרי זה סימן על יראת שמים ודפחק"ח.

ובאמת צריכים להבין כך כל המזמור שאומר : אֲשַׁרְי כָּל יָרָא ה' הַחֲלָף בְּדַרְכָיו, יְגִיעַ כְּפִידָה כִּי תֹאכַל אֲשַׁרְיָד וְטוֹב לָךְ, אֲשַׁתֵּךְ כְּגִפְנוֹ פְרִיָה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתְךָ בְּנֵיךָ כְּשִׁתְּלֵי זֵיתִים סָבִיב לְשַׁלְחַנְךָ, הִנֵּה כִי כֹן יְבַרְךָ גְבַר יָרָא ה', יְבַרְכְּךָ ה'.

¹ שיחה שנמסרה במסיבת חנוכה בכולל.

מִצִּיּוֹן וּרְאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, וּרְאָה בְּנִים לְבָנֶיךָ שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל. המזמור מתאר לנו איך צריך להיראות משפחה יהודית למופת. אשרי כל יראי ה' שהולך השבוע בדרכיו, אחד הולך לעבודה ואחד הולך לבית המדרש, וכל אחד עמל בכל השבוע באיזה מקצוע שבחר לו או שהגורל הפיל לו, וטוב לו שאוכל מיגיע כפיו. ואז כשבאה השבת שכולם מתאספים הביתה ומתקיים מה שנאמר אשתך כגפן פוריה וגוי הרי זה מרבה יראת שמים, כי השכינה שרוייה בביתם וכדדריש ר' עקיבא איש ואשה זכו שכינה ביניהן (סוטה יז, א). ועל זה אומר יברכה ה' מציון וראה בטוב ירושלים, כי כאשר השכינה שרוייה בביתם בשבת אזי הופך הבית להיות מקדש, ויש בו מעין הברכה ששורה בציון והטובה ששורה בירושלים, וזוכים לראות בנים ובני בנים הולכים בדרך הישרה ושלום על ישראל.

השבת בחיק המשפחה הוא קודש הקדשים של עם ישראל, והוא היסוד שעליו בנוי קיום ישראל בכל הדורות. הבית והמשפחה הם היסוד, והזמן לְטַפֵּחַ את המשפחה הוא דוקא ביום השבת. לאחרונה דיברו גדולי ישראל הע"י לאחרונה על הצורך לתקן ענינים שבין אדם לחברו, ברם התיקון הזה מתחיל דוקא בחיק המשפחה, ומשם מתפשט החוצה, שאם אין תיקון ביחסים שבתוך חיק המשפחה לא שייך שיהיו יחסים תקינים מבחוץ. והערכים והמדות שמטפחים ומפנימים בבית הם מקרינים החוצה. והזמן לעשות את זה הוא דוקא ביום השבת, שדוקא ביום זה שהכל חוזרים הביתה ומתנתקים מהעולם החיצון, ומהטכנולוגיה המתקדמת שמצד אחד אי אפשר להתנתק ממנה כל השבוע והיא הפכה להיות חלק מהחיים ויש בה גם הרבה ברכה, אך מצד שני היא מחברת אותנו עם כל חלאת המין האנושי. ובגלל כן נתן לנו הקב"ה מתנת יום השבת שבו אנו מתנתקים מכל אלה, ומתחברים חיבור אנושי בבית ובמשפחה מבלי התערבות זרה.

יראת שמים אמיתית אינה נעוצה בשאיפה להיות מלאכים, כי מי ששואף להיות מלאך סופו שלא יהיה לא מלאך ולא בן אדם, אלא היא השאיפה להיות בן אדם, ומי ששואף להיות בן אדם אם יזכה ייהפך להיות מלאך עלי אדמות. והיסוד לזה היא התנהגות האדם בבית - התנהגות של מדות תרומיות, התנהגות של התחשבות בזולת, התנהגות אצילית, התנהגות של עדינות. והיסוד לזה הוא יראת שמים, וכדברי הרמ"א בריש שו"ע או"ח (א,א): שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כשיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת

פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדבורו במושב המלך, כ"ש כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד עכ"ל.

ומעתה מובן היטב מה שפירש"י: יראי שמי - שומרי שבת עכ"ל. השבת בחיק המשפחה היא הערובה ליראת שמים, ומינייה מתברכין שיתא יומין (זוח"ב פח,א). והיא המביאה צדקה ומרפא בכנפיה, והיא מביאה הצלחה גם בגשמיות - וּיְצַאֲתֶם וּפְשָׁתֶם פְּעֻלַּי מִרְבֵּק, והיא המכניעה את כוחות הרשע שבעולם - וְעִסוֹתֶם רְשָׁעִים כִּי יִהְיוּ אֶפְרַיִם תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר אָנֹכִי עֹשֶׂה אִמְרֵי ה' צָב-אוֹת.

והנה כתב המהר"ל בחי' אגדות (שבת כה,ב): כתיב ותזנח משלום נפשי אמר רבי אבהו זו הדלקת נר בשבת וכו' פי' כאשר אין שובת ממלאכה אין זה שלום, וכאשר הוא שובת ממלאכה וגם יש לו נר שנותן לו שלום, זהו שלום לגמרי. ויש לך לדעת כי אין נקרא שלום רק האור בלבד מפני שהוא נותן הבדל בין הדברים, וזהו השלום כאשר יש הבדל בין הדברים, כי כאשר נקרא החושך ערב מפני שבחושך הדברים הם מעורבים, ואין ניכר זה בפני זה והם מעורבים יחד, והאור נקרא בוקר שעל ידי האור יש ביקור בין הדברים בין זה לזה, וכאשר יש בקור בין דבר לדבר הוא השלום אשר הוא בין הדברים, ואין אחד נכנס ומתערב בחבירו רק כל אחד בפני עצמו. ולפיכך נקרא נר שבת שלום, כאשר האדם שובת ממלאכה ויש לו נר שבת. וזה שאמר ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת, כי הדלקת נר בשבת הוא עצם השלום, מצד שהשבת מיוחד לשביתה ושלום כמו שאמרו בתפלת אתה אחד מנוחת שלום ושלוח, ויש לו נר שהוא שלום זה נקרא שלום, וכאשר אין לו נר בשבת אין לו שלום במקום שראוי שיהיה לו שלום דהיינו בשבת עכ"ל.

ולמדים אנו מדברי המהר"ל שבנוסף לזה שהשבת מְטַפַּחַת ערכי המשפחה והבית נר שבת יש לו הכח לְטַפַּח ערך השלום והשלוח שבמשפחה, והיינו שהנר מאיר על כל אחד ואחד שבבית ומוציא לאור את ייחודיותו וערכו. וזהו שאמרו שנר שבת מביא לשלום בית, והיינו אם מכירים ערכו המיוחד של כל אחד ואחד הרי זה גורם שיהיה שלום ושלוח ביניהם, מה שאין כן אם אין מכירים את ייחודיותו של השני לא שייך שתשרור שלום ביניהם.

ומאידך גיסא נר חנוכה אע"פ שהיא חובת בית וכדאמר' דמצותו נר איש וביתו (שבת כא,ב), מ"מ המצוה היא להדליק על פתח ביתו מבחוץ, והיינו

שאור הנר צריך להקרין מבחוץ, והוא צריך להשפיע על אלו שהם במדריגות התחתונות ממש, ומשום הכי מצות נר חנוכה להניחה בתוך עשרה, וכמו שכתב בספר הקדוש מאור עינים (פרי מקץ): ולכן נר חנוכה הוא למעלה מג' שלא תהא כארעא סמיכתא, ולמטה מעשרה כי מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה, רק שהשם חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח היה על ידי נס שהשם כביכול מוריד למטה מעשרה ומתקרב אל האדם להשיבו ולהחזירו אליו, היינו שהשמן מרמז על חכמה כנ"ל, וה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, ומלמד את האדם שכל איך לעבוד את השם יתברך בשכל ותשובה, וכל זה הוא על ידי מצות הדלקת נרות חנוכה וכאז כן עתה בכל דור בבוא עת וזמן מצוה זו עכ"ל.

וכן כתב בספר הקדוש עבודת ישראל (לחנוכה): ואמרו ג"כ מניחו על פתח ביתו מבחוץ, כי עיקר הארת חנוכה לכל מי שיש בכוחו להמשיך הקדושה מבחוץ, ר"ל לאותן העומדים עדיין מבחוץ ואינם משיגים הקדושה ולהאיר לכל העולמות שיכירו וידעו כי ה' לבדו הוא המושל בכל אפסי ארץ כו', וזהו שכתב במגן אברהם (ריש סי' תרע) נוהגין הנערים לסבב בחנוכה ומנהגן של ישראל תורה הוא, ורמז כי צריך להשפיע בחנוכה למי שהוא במדרגת נער, ועל ידי הצדקה שנותנים לנערים מתעורר למעלה צדקה וחסד להשפיע לאדם הגם שהוא בבחינת נער כו', וענין חנוכה הוא על שם הכתוב (משלי כב, ו) חנוך לנער על פי דרכו, דהיינו שבחנוכה מחמת גודל הארה יוכל גם האדם שבמדרגת נער לחנך אותו לעבודת ה' ולהכין נתיבות יושר להלוך בהם ולה' הישועה, כמו שאמרנו לעיל כי עיקר כוונת הדלקה הוא להמשיך האור למטה ולעומדים בחוץ עכ"ל.

וכן איתא בכתבים של הרה"ק ר' פנחס מקוריץ (חנוכה אות ריט): בשם הרב שהקשה כמה קושיות בחנוכה: (א) למה כל יו"ט במילוי הלבנה וזה בסוף חודש דוקא; (ב) למה מצוותו דוקא למטה מיו"ד; (ג) למה ברשות הרבים; (ד) למה בלילה; (ה) למה עד שתכלה רגל מן השוק. ותירץ דקודם נס חנוכה היתה ירידה גדולה כביכול להשכינה שנכנסו גוים להיכל כו', ועל כן הוצרך לירד מלמעלה אור גדול כל כך שיאיר אפילו במקומות הנמוכים, לכך הוא דוקא בסוף חודש ודוקא למטה מ"י, דלעולם לא ירדה שכינה למטה כו', ודוקא ברשות הרבים במקום הקליפות, ודוקא בלילה שהוא זמן התגברות כו', והגיע האור אפילו לבחי' רגלין וזה עד שתכלה רגל כו' עכ"ל.

ומאחר שענין הדלקת נר שבת הוא להוציא את האדם מהבלי העולם החיצון

ולחביאו לידי התעלות פנימית בביתו ובמשפחתו וענין נר חנוכה הוא להיפך להוריד את שפע הקדושה למדריגות התחתונות ולהשפיע אפילו על השפלים והרחוקים מקדושה לכן הכריע האר"י הקדוש ז"ל כדעת הפוסקים שצריכים להדליק נר חנוכה ואחר כך נר שבת, וכמו שכתוב בשער הכוונות (דרושי חג חנוכה דרוש א): וזהו נר שבת ונר חנוכה, אלא שיש הפרש ביניהם, כי נר שבת עולה היא למעלה עד הכתר שלו ממש ונר חנוכה הוא אשר יורדים כל הבחי' אלו אליה למטה במקומה, ולכן קניית שמן של שבת קודם, ובענין ההדלקה נר חנוכה קודם, כי אם ידלוק של שבת קודם כבר עלתה, ומה התועלת באחרת, אבל יעשו לה הכנה בהדלקת נר חנוכה וירדו בה האורות, ואחר כך תעלה בנר שבת עכ"ל.

ומעתה שפיר מובן למה פשיטא ליה לרבא דנר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, והיינו דאע"ג דלפי הסדר צריכים להדליק נר חנוכה למטה ואחר כך להדליק נר שבת, והיינו שצריכים להשפיע על אחרים ואחר כך להתמקד בשלום הבית וקדושתו, מ"מ היינו דוקא אם יש ביכלתו לעשות שניהם, אבל אם אין ביכלתו לעשות שניהם ודאי אמרינן דחייך קודמים לחיי חברך (ב"מ סב,א) וענייך ועניי עירך ענייך קודמין (שם עא,א), ולכך צריך לדאוג לשלום ביתו ומשפחתו לפני שדואג לטובת אחרים ולשלומם, ודוק היטב בזה.